

HÜSEYİN RAHİMİ GÜRPINAR'IN *İFFET* (1896) ROMANINDA YER ALAN ŞİİR ALINTILARININ METNE KATKILARI*

Fatma SÖNMEZ**

ÖZET

Ahmet Mithat Efendi'den sonra kırk bir romanı ile Türk edebiyatının “velud” yazarlarından birisi olarak anılmayı hak eden Hüseyin Rahmi Gürpınar, sadece bu niteliği ile değil yarattığı tipler ve onları ete kemiğe büründürmede gösterdiği başarısı ile de edebiyatımızda önemli bir yere sahiptir. Romanlarındaki teknik hataları, benzer tematik konuları ele alışını bir tarafa bırakırsak kullandığı “mizah dili” ve anlaşılır Türkçesi ile Türk okuru tarafından sevilmiştir. Hiçbir edebi topluluğa bağlı kalmadan romanlarını yazan Hüseyin Rahmi'nin bu tavrı bilinçli bir tercihtir çünkü on dokuzuncu yüzyılın sonundan yirminci yüzyılın başına kadar yaşayan romancı ister istemez farklı edebi toplulukları görmüştür. Ayrıca bir kültür değişimine de tanık olmuştur. Bu açıdan eserlerindeki zihniyet değişimini romanlarında görebilmek mümkündür. İncelememizde ele alacağımız *İffet* romanı, romanın mukaddimesinde belirtildiği üzere “hakikiyun mesleği”ne tabii olarak yazılır. Yazar- anlatıcı tarafından aktarılan romanda *İffet* adlı fakir bir kızın acıklı hayat hikâyesini okuruz. Daha adından başlanılan kişileştirme yöntemiyle *İffet*'in saf ve temiz bir kız olduğu anlaşılır. *İffet*, içine kapanık, hassas ve hüznü bir kızdır. *İffet*'in hikâyesini anlatırken yazar- anlatıcı şiir alıntılarında faydalanma yoluna gider. Bu şiir alıntıları, romanın anlamına ve kurgusuna katkı sağlar.

Hüseyin Rahmi, realist/natüralist bir çizgide romanlarını yazan ve bu amaçla kişilerini kendi sosyal çevresi içerisinde konuşturan bir romancıdır. *İffet* romanında da bu özelliğini korumuştur. Dahası *İffet*'in hüznü seven bir kız olduğunu evindeki levhaya işlediği şiir alıntısı ile vermeye çalışan yazar-anlatıcı, bu tavrı ile daha romanın başında *İffet* hakkında bize bir ipucu vermiş olur. Bu alıntı sadece onun hüznünü değil estetik bir zevke ve kültürel bir birikime de sahip olduğu bilgisini bize verir. Bu açıdan anlama katkı sağlar. Aynı şekilde yazar- anlatıcıda onun hakkında bir merak duygusu da oluşturduğundan evlerine doktor arkadaşı ile gidip gelmesine ve onun hakkında bilgi edinmesine ve böylece romanın yazılmasına neden olarak kurguya katkı sağlar. Onun eğitiminden bahsedilirken Victor Hugo'nun *Angelo* piyesinde geçen bir

* Bu yazının hazırlanması sırasında “ Edebi Alıntılar ve Atıflar Bağlamında 1870- 1908 Arasında Yayımlanan Türk Romanları Üzerinde Bir İnceleme” adlı doktora tezimizden faydalanılmıştır.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Arş. Gör. Dr., Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: fekren81@gmail.com

şii ezberlediği ve Türkçeye aktardığı bilgisi verilir. Bu şiir hem Fransızca aslıyla alıntılanır hem de İffet tarafından yapıldığı belirtilen Türkçe çevirisi verilir. Bu şiir alıntısı, İffet'in eğitim seviyesini gösterdiği gibi onun ne tarz şiirleri okuduğu bilgisini de verir. İffet'in ölümünden sonra onun günlüğünden kalan kâğıtları Latif almıştır. Yazar- anlatıcı, bu kâğıtları alabilmek için Latif'in ruh haline uygun şiirler okur. Bu şiirler, sayesinde Latif kâğıtları yazar- anlatıcıya vermeye ikna olur. Bu kâğıtları okuyan yazar- anlatıcı İffet'in hissettikleri ve kişiliği hakkında bir bilgiye ulaşır ve böylece onun romanını yazar. Bu açıdan yazar- anlatıcının okuduğu şiirler romanın anlamına ve kurgusuna katkı sağlarlar. Mezar taşlarının üzerindeki şiirler ise hüznü ve dünyanın geçiciliğini anımsatan bir atmosfer yarattıkları için önemlidir. Bu şiirler sadece bize ölümü çağrıştırmazlar, ayrıca yazar- anlatıcının ve doktor arkadaşının ilerleye ilerleye İffet'in mezarına yaklaşmalarına ve onun da öldüğünü öğrenmelerine neden olurlar. Bu açıdan romanın ilerleyişi açısından önemlidirler. Dahası onların bu vesile ile İffet'in öldüğünü öğrenmeleri mezar taşlarında yazılı olan şiir parçalarındaki gibi ölümün acımasızlığının daha net anlaşılmasını sağlar.

İffet romanında Lamartine'e atıf yapılarak onun gibi yetenekli bir şairin bile hisleri anlatmakta yirmi dokuz harfin yetersiz kaldığını söylemesi önemli bir ayrıntıdır. Çünkü yazar- anlatıcı, İffet'in Latife duyduğu aşkı anlatamaz ve İffet'in hislerinin yoğunluğunu Lamartine'den alıntılacağı bir sözle vermeye çalışır. Bu durum yazar- anlatıcının kişilerin ruh hallerinin yansıtılmadığını düşündüğünü göstermektedir. Bu aslında o dönem romancılarımızın eksikliğini hissettiği yani kişilerin ruhsal durumlarının romanlarda anlatılmadığı gerçeğini açığa çıkarmaktadır. Özellikle Tanzimat romancılarının kişilerin ruhsal durumlarını anlatmada vasıta olarak divan şiirini bu amaçla kullandıklarını belirtmekte fayda vardır.

Hüseyin Rahmi'nin *İffet* romanında yer alan şiir alıntılarının kaynaklarını Doğu ve Batı edebiyatı şeklinde kabaca ikiye ayırmak mümkündür. Hüseyin Rahmi'nin hem Doğu hem de Batı edebiyatından romanında yararlanması onun her iki kaynaktan da beslendiğini göstermektedir. Bununla birlikte daha çok Doğu şiirinden alıntılar yaptığı görülmektedir. Bu durum yazarın bağlı olduğu kültürel ve edebi miras açısından oldukça doğal bir sonuçtur. Sonuç olarak diyebiliriz ki Hüseyin Rahmi, *İffet* romanında gerek atmosfer yaratmak gerek anlama ve kurguya katkı sağlamak için Doğulu ve Batılı şiirlerden faydalanmıştır. Bu açıdan romanda yer alan şiirlerin işlevsel olduklarını belirtmek gerekir.

Kavramsal/ Kuramsal Çerçeve

Bu çalışmanın problemi Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *İffet* romanında anlamına ve kurguya katkı sağlaması için şiirlerden yaptığı alıntıları tespit etmek ve böylece hangi edebi kaynaklara yöneldiğini araştırmaktır. Bu bağlamda romanda yer alan şiir alıntıları, birer edebi kaynak olarak yazarların kendinden önceki veya çağdaşı olduğu yazarlarla veya şairlerle ilişki içerisinde olduğunu ortaya çıkaracağı açıktır.

Yöntem

Çalışmada yer alan şiir alıntıları, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın hangi şairlerden ve şiirlerden faydalandığını ortaya çıkaracağından "metinler arasılık" yöntemine dayanmaktadır. Kubilay Aktulum'un ifade

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

ettiği gibi metinler arasılık kuramına göre “bir yazar, yazdığı metnine kendinden önceki yazarın/yazarların yazdığı bazı metin parçalarını ekleyerek bir yeniden yazma işlemi ile metnini ortaya koyar” (Aktulum, 2000, 17). Bu durum her metnin açık veya kapalı bir şekilde kendinden önceki veya çağdaşı olduğu metinlerden izler taşıdığını bize göstermektedir.

Bulgular ve Tartışma

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın anılan romanında yer alan şiir alıntılarının anlama ve kurguya katkı sağladıkları görülmüştür. Bu açıdan bir süs niteliği taşımadıkları, işlevsel oldukları belirtilebilir.

Sonuçlar ve Öneriler

Romanda yer alan şiir alıntılarının Doğulu ve Batılı kaynaklardan yapıldıkları tespit edilmiştir. Bu açıdan onun eserlerinin Batılı veya Doğulu kaynaklar bağlamında yeniden yorumlanması oldukça önemlidir çünkü yazarın temasa geldiği kaynakların ve kişilerin tespit edilmesi onun yazarlık kimliği hakkında daha doğru bilgilere ulaşılmasını sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hüseyin Rahmi Gürpınar, *İffet*, Şiir, Alıntı, Anlam, Kurgu, Atmosfer.

CONTRIBUTION OF QUOTATIONS FROM POETRY TO THE CONTEXT IN THE HÜSEYİN RAHMI GÜRPNAR'S NOVEL İFFET (1896)

STRUCTURED ABSTRACT

Hüseyin Rahmi Gürpınar deserves to be called as one of the most productive novelist in Turkish Literature with his forty one novels. Not only his productivity but also his creativity and success in depicting characters in his novels puts him in a special place in Turkish Literary. If we put the technical problems and use of similar thematic areas in his novels aside, clarity and humorous writing style of his novels made him to be loved by the public. He consciously did not adhere to any literary movement as a novelist even though many novelists were affected by many different literary movements from the end of 19th century to the beginning of 20th century. In addition to that, there was a cultural transformation in this period as well. In this regard, the change in the mentality can be clearly observed in his novels. His novel 'İffet', which is the subject of this study, is written in 'hakikiyun meslegi' style as described in the foreword of the novel. In this novel unfortunate story of a poor girl named İffet is portrayed by the narrator. It is clear that the use of personification method starts with name İffet, which was chosen to describe pure and clear nature of the girl. She is an introvert, sensitive and depressed girl. Narrator uses quotes from poetry in order to portray her story and these quotes enrich the context and the fiction of the novel. They also depict the well-educated and sensitive nature of İffet. Furthermore, they are used as a way of creating an atmosphere. The poems from headstones are particularly to serve this purpose in the novel.

Hüseyin Rahmi is a novelist who writes on realist/naturalist topics and draws his characters out on his social frame. He uses this

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

aspect in İffet as well. Furthermore, he depicts İffet's gloomy side by the poem quote included in the panel at her home and by doing this he provides a clue about İffet. This quote shows the reader not only her gloomy side but also her taste in aesthetics and culture. Thus, it contributes to the context of the novel. Similarly, writer-narrator is troubled about İffet's life after seeing this poem and he frequently visits her house with his doctor friend. Thus, he becomes curious about her life and gathers a lot of information about her as the doctor visits İffet's sick mother. While mentioning her educational background narrator informs us that she has learnt a poem from Victor Hugo's Angelo play by heart and even translated it to Turkish. This poem is quoted in its original form-French and İffet's translation is also provided. This quotation not only shows İffet's education level but also which type of poetry she reads. After İffet's death Latif acquires pieces from her diary. In order to get these pieces writer-narrator reads poems according to Latif's psychological state. Latif is convinced to give the pieces thanks to these poems. In this regard, the poems enrich the context and fiction of the text. The poems written on the headstones are also important to depict the sorrowful and temporary nature of the life on earth. These poems does not bring the death to mind but tells the journey of doctor and writer-narrator to İffet's grave and how they learn about İffet's death. Therefore, they are important for the progression of the story. Moreover, their journey to İffet's grave and her death makes inhuman nature of death clearer as it is pictured in poems written of the headstones.

Quoting Lamartine and challenging how hard it is to explain the feelings by the alphabet even for a talented poet like Lamartine in İffet is an important detail. Because, writer-narrator cannot explain İffet's love towards Latif by his own words and uses a quote from Lamartine to explain intensity of her feelings. This show that writer-narrator feels that it is impossible to depict the emotional state of characters. This also indicates how writers from this era feels toward explaining the feelings of the characters and their feeling of inadequacy for depicting it in this context. Especially, it is necessary to state that novelists from Tanzimat era extensively used Ottoman poetry for picturing the emotional state of their characters.

It is possible to divide the quotes from poems by their resources as Eastern and Western literature in Hüseyin Rahmi's novel, İffet. This shows that Hüseyin Rahmi benefits from both resources. In addition to that, he mainly quotes from Eastern poetry. This result from the nature of writer's cultural and literary background. In conclusion, it can be said that in his novel 'İffet', Hüseyin Rahmi uses both Eastern and Western poetry in order to depict the atmosphere and enrich the context and fiction of the novel. In this respect, it is possible to say that the poems used in this novel are functional.

Key Words: Hüseyin Rahmi Gürpınar, *İffet*, Poem, Quotation, Meaning, Fiction, Atmosphere.

Giriş

1864 yılında İstanbul'da dünyaya gelen Hüseyin Rahmi, Girit'te başladığı öğrenim hayatına İstanbul'da devam eder ancak hastalığı nedeniyle Mekteb-i Mülkiye'nin ikinci sınıfında

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

iken (1880) öğrenimini yarıda kesmek zorunda kalır. Bu tarihten sonra kendisinin hazırladığı bir çalışma programı ile eğitimine evde devam eder. Daha sonra ilk olarak Adliye Nezareti Ceza Kalemî'nde memur, sonrasında ise Ticaret Mahkemesi'nde Azâ Mülazımı olarak çalışır ancak memuriyet hayatından sıkılarak istifa eder ve yazı hayatına böylece başlamış olur. 1912 yılında Heybeliada'ya taşınan yazar, Kütahya milletvekili olduğu 1936-1943 yılları arası dışında tüm hayatını burada geçirir. 1944 yılında Heybeliada'da vefat eder (Kaygana, 2008, 1-3). Hüseyin Rahmi'nin romanlarını realist hatta natüralist çizgide yazdığı bilinmektedir. Bu açıdan eserlerinin on dokuzuncu yüzyıl sonundaki ve yirminci yüzyıl başındaki İstanbul'u çok başarılı bir şekilde yansıttığı düşünülmektedir (Çelik, 2012, 6). Mehmet Kaplan, onun hayata bakış açısını tanımlarken “pozitivist ve materyalist” olarak nitelendirir (Kaplan, 1997, 35)¹. Pelin Aslan onun bu bakış açısını Meşrutiyet'in getirdiği akılcı ve pozitivist dünya görüşünün belirlediğini belirterek Meşrutiyet reformlarının devamı niteliğinde olan Cumhuriyet söyleminin bu fikirlerin daha da güçlenmesini sağladığını ifade eder. Onun doğruluğuna yüzde yüz inandığı ve kendince yorumladığı pozitivist, materyalist dünya görüşünün Osmanlı-Türk toplumundaki “tepeden inme” durumunun farkında olduğunu düşünen Hüseyin Rahmi'nin bu tepeden inmeliği aşmak, halkla modernleştirici söylem arasındaki mesafeyi kapamak için çok sayıda roman yazdığını dile getirir (Aslan, 2011, 643). Romanlarında Batılı yazarların yanı sıra kendi kültürel kaynaklarından da sıklıkla faydalanan Hüseyin Rahmi'nin anlaşılır bir dil ve üslup kullanması geniş halk kitlelerince okunmasına ve sevilmesine neden olmuştur. Öte yandan Kaplan'ın da belirttiği gibi Hüseyin Rahmi hikâye ve romanlarında halk tabakasından olan insanları gülünç gösterir, onları alaya alır. Romancının amacı onların cahilliklerini göstermeye çalışmaktır (Kaplan, 1997, 35). Bu açıdan Hüseyin Rahmi'de en belirgin üslup özelliği olarak ironik söylemin varlığını vurgulamak gerekir. Hemen bütün romanlarında ve öykülerinde göze çarpan bu unsurun yazarlığını örnek aldığı Ahmet Mithat etkisiyle ortaya çıkmış olabileceği söylenebilir. Elbette bunda en etkili olan unsur yazarın kendi gözlem gücüdür. Farız Yıldırım, Ahmet Mithat'ın *Felatun Beyle Rakım Efendi* romanının başkahramanları olan Felatun Bey ve Rakım Efendi'de romantik ironik bir perspektifin olduğunu ortaya koyar (Yıldırım, 2011, 1787). Ahmet Mithat'ın anılan bu romanı birçok açıdan roman yazarlarına öncü olmuştur; özellikle yanlış Batılılaşma, alafrangalığın hicvi gibi unsurlar onunla hemen tüm romancıların eserlerine sirayet etmiştir. Bu açıdan bu eserin dönemindeki etkisi yazarların üslubunu da etkilemiştir. Bunlardan birisi de hiç şüphesiz Ahmet Mithat'ın yazarlığını örnek alan Hüseyin Rahmi'dir. Osman Gündüz, Ahmet Mithat gibi halkı eğitmeyi, bilinçlendirmeyi hedefleyen Hüseyin Rahmi'nin Meşrutiyet dönemi romanlarının tümünde toplumun hurafe inançlarını ve yerleşmiş ahlaki değer yargılarını değiştirmeyi hedeflediğini vurgular (Gündüz, 1997, 28). İnci Enginün, Hüseyin Rahmi'nin eserlerinde görülen halk edebiyatına yakınlığın çocukluğundan itibaren duyduğu masalların etkisiyle ilgili olduğunu ve onun dinlediği bu masalları kendi eserlerinin malzemesi olarak kullandığını belirtir (Enginün, 2007, 309). Mustafa Karadeniz de Berna Moran'ın fikirlerinden hareketle onun roman türünü okurlarına aşılacak istediği “yüksek felsefe”nin bir aracı olarak kullandığını, romanlarında hemen her zaman bir tezi, düşünceyi savunma amacı güttüğünün söylenebileceğini; bu amacın, roman kişileri aracılığıyla yapılmaya çalışılması nedeniyle de romanlarındaki şahıs kadrosunun hemen tamamına yakınının tiplerin oluşturduğunu ifade eder (Karadeniz, 2013, 1755). Tıpkı Ahmet Mithat gibi ahlaki romanlarında önemseyen Hüseyin Rahmi'nin (Moran, 2007, 113) bu tutumu realizm/natüralizm anlayışı ile bazen çelişir çünkü bazı eserlerinde iyileri ödüllendirip kötülerini cezalandırma yoluna gider. Bazı eserlerinde ise natüralizmin bir sonucu olarak tabiat kanunlarına bağlı kalır (Kaygana, 2008, 706). Bunların yanı sıra romanlarında teknik bazı aksaklıklar da vardır. Ayrıca Ahmet Mithat'tan gelen bir etkiyle romanlarında ansiklopedik bilgilere yer vermesi (her ne kadar onun kadar fazla olmasa

¹ Osman Gündüz de onun, geleneksel inanış tarzı ile pozitivist zihniyet anlayışı arasındaki çatışmayı romanının temel yapısı olarak kullandığını ifade eder ve Ahmet Mithat'ın tarzını “sosyalizm, feminizm, pozitivism” gibi dönemin moda akımları ile zenginleştirerek devam ettirdiğini söyler (1997, 28).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

da) anlatımı durduran ve bazen de bağlantısını koparan bir özelliktir. Romanlarındaki teknik aksaklıklar ve genel olarak benzer tematik konuları ele alışı, ayrıca eserlerinin sayıca çokluğu “popülist bir yazar” (Yalçın, 2006, 375) olarak anılmasına neden olmuştur². Öte yandan yazdığı kırk bir romanı ile Türk edebiyatına önemli bir kaynak olan Hüseyin Rahmi, romanlarındaki kalabalık şahıs kadrosu ve özellikle tip yaratma konusundaki başarısı ile adını duyurmuştur.

Hüseyin Rahmi'nin *İffet*³ romanı 1312 (1896) yılında tamamlanmış ve önce İkdam gazetesinde tefrika edilmiş daha sonra kitap halinde 1314 (1897) yılında İkdam Matbaası'nda basılmıştır (Göçgün, 1987, 25). Romanı kısaca özetlemek gerekirse romanda yazar- anlatıcı, bir doktor arkadaşıyla İffet'in evine gider. İffet ve ailesi çok fakirdir. İffet'in annesi hastadır ve doktor onu muayene eder. İffet'in kendisi gibi fakir, kalemde çalışan bir nişanlısı vardır ve adı Latif'tir. İffet, yazar- anlatıcının dikkatini çektiğinden onlara gidip gelmeye başlar. Zamanla Latif'le de tanışarak dost olur. Bu sırada yazar- anlatıcının doktor olan arkadaşı (romanda isimlidir), görevi nedeniyle geçici bir süreyle Anadolu'ya gider. Doktor arkadaşı vasıtasıyla İffet'in evine giden yazar- anlatıcı bu nedenle onlarla eskisi gibi sık görüşemez. Öte yandan yazar- anlatıcı, Latif'ten de uzun bir müddet ses çıkmayınca onu merak ederek onun çalıştığı kaleme gider. Latif'in devamsızlıktan işten çıkarıldığını öğrenir. Bunun üzerine İffet'lerin evine gider ancak onları da evlerinde bulamaz çünkü paraları bitince ev sahibi onları evden kovmuştur. Yazar- anlatıcı, onları bir sene kadar ararsa da bulamaz. Bir sene sonunda doktor arkadaşı da İstanbul'a geri döner ve onunla birlikte yeniden İffet'i ve ailesini ararlar fakat yine bulamazlar. Bir gün yazar- anlatıcı ve doktor arkadaşı, surda gezinirken mezarları görürler. Yazar- anlatıcı, ölen bir arkadaşının mezarını ziyaret etmek ister. Onun mezarını ararken bir mezarın başında namaz kılan bir kadınla delirmiş bir adam görürler. Bunlar İffet'in annesi ve nişanlısı Latif'tir. Daha sonra çiçek toplayan kardeşi Sabri de yanlarına gelir. Latif'in koynunda İffet'in yazdığı mektuplar vardır ve yazar- anlatıcı Latif'i ikna ederek onları okur. Bu arada İffet'in annesi onlara Latif'in, emlakını satmak için İzmir'e gittiği sırada evden kovulduklarını ve İffet'e zengin bir adamın musallat olduğunu; İffet'in kendileri aç olduğu için istemeye istemeye Nermi Bey adındaki bu adama boyun eğmeye razı olduğunu ve bu sırada hastalanarak vefat ettiğini; dönüp gelen ve bunları öğrenen Latif'in de aklını yitirdiğini anlatır. Bunları öğrenen yazar- anlatıcı bir sene onların yanına gidemez. Bir sene sonunda mezarlığa gittiğinde iki mezar daha vardır. Oradaki çoban, birisinin İffet'in annesine, diğersinin de Latif'e ait olduğunu söyler. Sabri'nin ise kendisine acıyan bir adam vasıtasıyla bir gemiye tayfa olarak alındığını öğrenir.

Şiir Alıntılarının Metne Olan Katkısı

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *İffet* romanında yazar- anlatıcı ile doktor arkadaşı ilk gidişlerinin aksine ikinci kez İffet'in evine gidişlerini biraz daha dostça bir misafirlik olarak görürler. Öyle ki yazar- anlatıcı, ilk ziyaretinin aksine bu sefer sadece yoksulluğu görmez; duvardaki halı ve etajerin üstündeki saksılar dikkatini çeker. Halının çok ustaca dokunduğunu görür. Birden iki saksı arasında duran bir levha dikkatini çeker. Ne kalemlerle ne de fırçayla çizilmeyen bu levhada deniz üzerinde güneşin batışı renk renk ince ipeklerle işlenmiştir. İffet yaptığı bu levhanın üzerine “*Serimden aldı ateş ufk-ı hicran/ Huruşan oldu eşkimden şu umman*”⁴ beytini eklemiştir (Gürpınar, 1998a, 62). Bu beyti görünce yazar- anlatıcının şaşkınlığı iyiden iyiye artar çünkü İffet'in bunca sefaletine rağmen zevkli ve eğitilmiş olduğunu anlar. Bu nedenle gözünde İffet'in değeri artar. Kime ait olduğunu tespit edemediğimiz bu şiir alıntısı, romanda hem İffet'in

² İnci Enginün, Hüseyin Rahmi'yi tanımlarken “*O, avam için edebiyat yapmayı hedeflemiş bir popüler romancıdır*” cümlesini kullanır (bkz. Enginün, 2006, 310). Aynı şekilde Osman Gündüz “popülist sanatçı” olarak tanımladığı kişiler arasında Hüseyin Rahmi'yi de sayar (Gündüz, 1997, 25).

³ Bu çalışmada kullanılan şiir alıntıları şu baskıdır: Hüseyin Rahmi Gürpınar, *İffet*, Günümüz Diline Uyarlayan: Kemal Bek, Özgür Yayınları, Sekizinci Basım, İstanbul: 1998.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

eğitimli ve zevkli biri olduğunu göstermesi açısından romanın anlamına katkı sağlaması hem de İffet'in yazar- anlatıcının dikkatini çekerek onun hayatına dâhil olması ve böylece onun romanını yazmasına neden olması açısından oldukça önemlidir. Yazar- anlatıcının gözünde İffet'in değerini artıran şey sadece hattın güzelliği değil; beyitteki hüznü ve çilekeş manayı İffet'te görmesidir. Bu nedenle bu şiir alıntısının romanda hem anlama hem de kurguya katkı sağladığını söylemek mümkündür. İffet'in hüznü evdeki eşyalara yansırken alelade bir kişinin hüznü gibi yansımaz. Onun edebi ve estetik zevkini de yansıtır. Bu zevki gören yazar-anlatıcı, İffet'in bunca fakirliğine rağmen bu zevki nereden edindiğini merak eder. Bu nedenle onlarla dost olur ve doktor vasıtasıyla evlerine gidip gelmeye başlar. İşte bu merakı oluşturan unsurlardan birisi olan levhadaki şiir alıntısı romanın kurgusuna katkı sağlamıştır denilebilir. Şiirde anlatıldığı gibi ayrılık ateşi yüzünden ağlayan kişinin gözyaşlarının çokluğu okyanusu bile coşturmuştur. Bu şiirdeki hüznü İffet'te de vardır, öyle ki romanın sonuna doğru kendisine gün yüzü göstermeyen Nermin Bey yüzünden İffet zor günler geçirecek ve sevgilisi Latif'in bir an evvel İzmir'den geri dönmesini bekleyecektir. Bu bekleyiş tabii ki İffet'in gözyaşları ile doludur. Alıntılanan şiir, bu açıdan aslında yaşanacaklar hakkında bir ipucu da vermektedir.

Romanın devamında yazar- anlatıcı, İffet ve ailesini ne kadar ararsa da bulamaz. Aralık ayında bir gün, hava oldukça güzel olunca doktor arkadaşı, yazar- anlatıcıya havanın güzelliğinden istifade etmeyi teklif eder. Yazar-anlatıcı bu teklifi kendisinin istediği yere gidilmesi şartıyla kabul eder. Beyoğlu'nun eğlence yerlerine gitmek istemeyen yazar-anlatıcı mezarlıklarda, yoksul yerlerde gezerek İffet'in hayalini kurmak ister. Doktor arkadaşı mecburen kabul eder. Yenibahçe'ye giderler. Orada oturdukları kahvede Çingenelerin fakirliklerini görürler. Sonra sura çıkarlar. Surda yer alan mezarlığı gören yazar-anlatıcı bu vesile ile bir dostunun mezarını ziyaret etmek ister. Doktor arkadaşı bu isteğine de mecburen boyun eğer. Mezarlıkta onun bu dostunun mezarını ararlarken mezar taşları üzerinde yazan yazıları okurlar. Bunlardan birisi genç bir kızın mezarıdır ve yazıtı şöyle başlar:

*“Ben bir gül idim renk ü edada
Soldurdu rüzgâr attı bu hâke
Giryân bıraktım pederi ammâ
Figan-ı mader çıktı eflake”* (Gürpınar, 1998, 92).

Dörtlükte ölen çocuğun ağzından, genç yaşta öldüğü bilgisiyle birlikte ölümüyle babasını ve annesini ne derece üzüntü içinde bıraktığı anlatılır. Bu şiir, aslında ölümün genç yaşlı demeden herkesin başına geleceğini bir bakıma insanlara hatırlatır. Biraz ilerideki mezar taşında ise şunlar yazılıdır: *“Bilmem ki neydi kastı gerdunun/ Mazlumum oldum o siyeh-runun”* (Gürpınar, 1998, 92). Bu beyitte de feleğe, kadere bir serzeniş vardır. Belli ki sevgilisini kaybeden bir âşık feleğe isyan etmektedir. Bir öncekinde bir çocuk için yazılan şiir bu sefer bir sevgili için yazılmıştır. Taşı çarpılmış yıkık bir mezarın yazıtı da şöyle başlamaktadır: *“Vadem mi yetmiş danem mi bitmiş/ Kalmamış hissem bezm-i vefada”* (Gürpınar, 1998, 92). Bu beyitte de vefa meclisinde yerinin kalmadığını dile getiren kişi, vadesi dolup da ölmesini biraz hüznüle dillendirmektedir. Bu şiir kişinin, güya, kendi ağzından yazılmıştır. Buna göre bir çocuğun, bir sevgilinin ölümünden sonra sıra kişinin kendi ölümüne gelir. Ölümün herkes için olduğu vurgusu bu şiirlerle daha net bir şekilde görülmektedir. Önlere çıkan eskice fakat yüksek, heybetli bir mezarda ise şunlar yazılıdır:

*“Geçme ey zair görüp de sengimi
Sanma azade bu yerden kendini
Rikkat ile bak da bana ibret al
Öğren o çarh-ı deninin rengini
Gezdirir eğlendirir bir dem fakat
İçirir ahir şarab-ı bengini”* (Gürpınar, 1998, 92).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

Diğer şiirler gibi dili oldukça anlaşılır olan bu şiirde, mezarlıktan gelip geçenlere seslenilerek dünyanın geçiciliği vurgulanır. Ölümün herkes için olduğunu önce bir çocuğun, daha sonra bir sevgilinin ve sonrasında kişinin kendisinin ölümüyle örneklendirerek hatırlatan yazar, bu şiir alıntısı ile adeta söylemek istediğini toparlar. Buna göre ölüm herkes için vardır, bu yüzden bu dünyanın geçici olduğunu unutmamak gerekir. Bu şiir alıntılarının ne yazık ki kime veya kimlere ait olduklarını tespit edemedik ancak bunların anonimleşmiş şiirler olabileceği gibi yazarın romanındaki anlama uygun olarak kendi yazdığı şiirler olabileceği ihtimali de vardır. Bilindiği gibi mezar taşlarına ölenin hayattaki halini, dünyanın geçiciliğini, yaşanan hayattan çıkarılan dersi anlatan veya buna işaret eden şiirler ve sözler yazılması bir gelenektir. Mezar taşları, dünyadaki son ibret vasıtalarıdır. Hüseyin Rahmi gibi halkın her ananesini bilen ve işleyen bir yazarın mezar taşlarındaki kültürü de yansıtması doğaldır. Hüseyin Rahmi'nin gözleme çok önem veren bir yazar olduğu düşünülürse bu mısraları gerçekten mezar taşlarında okuduğu da söylenebilir. Bu şiirlerin dillerinin sade olması mezar taşlarının halkın kültürünü yansıtmaları ile alakalıdır. Mezar taşları üzerine yazılmış olan bu şiirler, onları okuya okuya ilerleyen yazar- anlatıcıyı ve doktor arkadaşını İffet'in mezarına yaklaştıkları için yavaş yavaş onları da o ruhani, ölümcül havaya sokarlar. Sadece ikisini değil onlarla birlikte okuru da bu atmosfer içerisine sürüklerler. Bu açıdan bir atmosfer yaratma tekniği olarak kullanıldıkları söylenebilir.

Romanda yazar-anlatıcı, bu mezar taşlarını okuya okuya bir dostunun mezarını ararken Latif'i görür. İffet öldükten sonra Latif aklını yitirmiştir. İffet'in annesini de mezarın yanında namaz kılarken görürler. Onun yanına giderek olanı biteni sorarlar. Annesi olanları anlattığı sırada İffet'in erkek kardeşi Sabri de topladığı çiçeklerle gelir. Latif, koynunda İffet'in günlüğüne yazdığı kâğıtları saklamaktadır. Yazar- anlatıcı, bu kâğıtları mutlaka görmek ister. Bu yüzden onu ikna etmeye çalışır. Onun duygularına hitap etmek için de şiirler okur:

*“Mağrib-i sevdada düştüm bir hazin seyyareyi
Çeşmini süzdü çekildi bu dil-i gam-hareye
İftirakından yanar kalbim de çeşmim ter döker
Döndü gönlüm ab ile ateş saçan fevvere”* (Gürpınar, 1998, 106).

Bu dörtlüğe göre âşık, sevgilisinin sevdası yüzünden acı çekmekte, onun uğruna gözyaşı dökmekte ve ondan ayrıldığı için kalbi adeta su ve ateş saçan bir fiskiyeye dönmektedir. Aşk acısıyla yanan Latif, bu dizeleri duyunca adeta büyülenmiş gibi yerinden kalkıp yazar-anlatıcının yanına oturur ve yalvaran gözlerle okumaya devam etmesini söyler:

*“Yok mu aşkım vahdetinde şimdi bi-ülfet misin?
Uçtu mu rengi izarın haif-i zulmet misin?
Bir kefen içinde uryan öyle habide yatan
Söyle söyle sen zavallı o güzel İffet misin?”* (Gürpınar, 1998, 107).

On beşli hece ölçüsüyle yazıldığı için bir önceki dörtlüğün devamı izlenimi veren bu dörtlükte İffet'in kefen içinde çıplak bir şekilde yatması adeta şaşkınlık uyandırmaktadır çünkü onun ölmüş olması ihtimali onu sevenlere acı verir. Bu dörtlüğü duyan Latif, başını yazar-anlatıcıya dayayarak yine okumasını ister. Yazar- anlatıcı devam ederek;

*“Ummana baktım eşkin nümayan
Envarı gördüm vechin bedidar
Mağripte her şam zülfün Füruzan
Makber mi yoksa gönlüm mü ey yar
Nuru zulmette eyleyen pinhan”* (Gürpınar, 1998, 107).

şeklinde Latif'in ruh haline oldukça uygun mısralar okur. Bunları duyan Latif kendinden geçer. Şiirde, İffet'in güzelliği ile birlikte çektiği acılara da bir gönderme yapılır. Gönlünün mü yoksa mezarın mı onun nurunu karanlıkta sakladığının sorulması sevdiğini kaybeden aşğın gönlünün

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

karanlık içinde tıpkı bir mezar gibi olmasından kaynaklanmaktadır. Latif'i etkilemek için yazar-anlatıcının okuduğu bu şiirler, Latif'in içinde bulunduğu ruh hali ile yakından alakalıdır. Sevdiğini kaybeden âşık için onun öldüğünü bilmek, bir daha onu göremeyecek olmak acı vericidir. Yazar-anlatıcının, bu ruh haline uygun şiirleri okuması aslında okuru da bu hüznü atmosfer içerisine sokar. Yazarın bu duygu halini nesirle değil de şiir ile anlatmaya çalışması şiirin nesre göre daha köklü bir geçmişi olmasından kaynaklanmaktadır. Elbette ki bu durum sadece bu etkiyle açıklanamaz. Bunda roman türünde acemi olan Tanzimat dönemi yazarlarının roman kişilerinin ruh hallerini nesirle nasıl anlatacaklarını henüz bilememeleri de etkili olmuştur. Bu nedenle roman kişilerinin ruh hallerini anlatmada alışageldikleri bir tür olan şiirden faydalanma yoluna gitmişlerdir. Servet-i Fünûn döneminin henüz başında kaleme alınan bu romanda da bu acemilik görülmektedir. Bilindiği gibi bunun için, kişilerin ruhsal hallerini tasvir edebilmeyi başaran Halit Ziya'nın *Aşk-ı Memnu* romanını beklemek gerekmektedir. Romanda bu şiirlerin ölçü ve uyak değiştirilerek yapıldığının belirtilmesi aslında var olan şiirlerden değiştirilerek yazar-anlatıcının söylediği şiirler olabileceği izlenimi uyandırır. Şayet böyle ise hangi şairin veya şairlerin şiirlerinden değiştirilerek yapıldığı sorusu sorulabilir. Bunu tespit etmek ise oldukça zordur çünkü Osmanlı-İslam coğrafyası özellikle şiir bakımından son derece yoğundur. Biz bu şiir alıntılarının kime veya kimlere ait olduklarını tespit edemedik. Bununla birlikte mezar taşlarının üzerinde yazılı olan şiirlerin dillerinin ağır olmayışı ilk anda göze çarpan unsurlardır. Bunu yazarın bilinçli bir seçimi olarak görmek mümkündür. Bu şiir alıntılarının Latif'in İffet'e duyduğu aşkın derinliğini anlatmaya yaradıkları açıktır çünkü görüldüğü gibi yazar-anlatıcı onu etkilemek için özellikle aşk ve ölüm temelerindeki şiirleri okur. Bu şiirlerden etkilenen Latif, koynunda sakladığı kâğıtları yazar-anlatıcıya vermeye ikna olur. Görüldüğü gibi Latif'in içinde duyduğu ıstıraba tercüman olan bu şiirler hem romanda anlatılan anlama katkı sağlarlar hem de kurguya çünkü aşk ve ölüm duygularını vererek anlamı güçlendirirler ve Latif'in kâğıtları anlatıcıya vermesine neden olarak da onun hayat hikâyesinin yazılmasına vasita olurlar. Aslında bir atmosfer yaratma biçimi de olan bu şiir alıntıları, İffet'in ölümünden duyulan hüznü okura da yansıtır. Bu açıdan bu alıntıların romanda süs niteliğinde olmadıklarını, işlevsel olduklarını söylemek mümkündür.

Romanda İffet öldükten sonra Latif'in koynunda sakladığı ve yazar-anlatıcının bin bir çabayla ulaştığı, İffet'in anılarıyla dolu olan kâğıtların birinde Tahir ile Zühre hikâyesinin sonunda yer aldığı bilgisi verilen; "*Hey Tatarlar Tatarlar/ Birbirine ok atarlar/ Çarşıda et tükenmiş/ Tahir'in etin satarlar*" beyitlerinin yer aldığı belirtilir (Gürpınar, 1998, 112- 113). İffet, bu beyitleri duyunca öyle çok ağladığını ve kendisi gibi bu hikâyeyi dinleme merakıyla çıldıran kadınların bir araya geldikleri halde onu bir türlü susturamadıklarını yazmıştır. Bu beyit bir manidir ve hece ölçüsüyle söylenmiştir. Söyleyeni ise belli değildir. İffet'in duygu haliyle bu şiir alıntısı alakalıdır çünkü İffet, peşine takılan zengin adamdan bir türlü kurtulamaz. Sonunda ya namusundan ya da canından vazgeçmek zorunda kalır. Kendisinin de açlık yüzünden sevmediği bir adamla evlenmek zorunda kalmasını tıpkı bu şiirdeki gibi etinin satılması olarak yorumlar. Bu açıdan bu şiir alıntısının da işlevsel olduğunu söylemek gerekir. İffet, duygularını paylaşmak yerine günlüğe yazmayı tercih etmiştir çünkü hüznü ve içine kapanık bir kızdır. Annesi ve kardeşi için kendisini feda etmeye hazır olduğunda dahi duygularını belli etmemiştir ancak vücudu bunca yüke dayanamamış hastalanmış ve sonunda ölmüştür. Burada oldukça bilinen bir hikâyeden bir şiirin alıntılanması geleneksel halk kültürünün etkisinin devam ettiğini göstermektedir. Bu şiir, aslında bir bakıma İffet'in de bu hikâyede anlatıldığı gibi bir sona sürüklendiğini gözler önüne serer. Henüz başına böyle bir olay gelmemişken bu hikâyeden ve bu şiirden oldukça fazla etkilenen İffet'in peşine zengin bir adam düştüğünde üzüntüsünden hastalanması olağandır. Bu açıdan yazarın alıntıladığı şiirleri romandaki anlama uygun olarak seçtiğini söylemek mümkündür.

Yazar-anlatıcı, İffet'in günlüğünden alınan kâğıtları okur. Buradan itibaren romanda bir geriye dönüş yaşanır. İffet'in ölümünden sonra bu kâğıtları okuyan yazar-anlatıcı, onun romanını

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

yazmaya karar verir. İffet bu kâğıtların birinde babasının öğrenimine çok özen gösterdiğini ve kendisini Beyoğlu'nda bir Fransız pansiyonuna verdiğini yazmıştır. Orada Antoinette adlı bir arkadaşı olduğunu ve onun bir ressamı sevdiğini, kendisinin ise akrabalarından Latif'i sevdiğini anlatmıştır. Okul müdürünün öğrencilerin aşk romanları, aşk şiirleri okumasını şiddetle yasak ettiğini ancak kendisinin Antoinette'le bu yasağa aykırı olarak aşkı besleyen yapıtları köşe bucak gizleyerek okuduklarını; her gece yastıklarının altında Musset'den Lamartine'den, Hugo'dan kopya edilmiş birkaç sayfa bulunduğunu ifade etmiştir. Okuyacak mektupları, seçkin bir şiirleri bulunmadığı akşamlar Victor Hugo'nun *Angelo* piyesinden ezberledikleri âşık Rodolf'nun sevgisili Catherine'nin balkonuna gizlenip de söylediği;

*“Toi l’harmonie et moi la lyre
Moi l’arbuste et toi le zéphyre
Moi la levre et toi le sourire
Moi l’amour et toi la beauté”* (Gürpınar, 1998, 115).

mısralarını yavaş yavaş mırıldanarak sevdanın derinliklerine daldıklarını belirtmiştir. İffet kendisinin bu parçayı o zaman Türkçeye şöyle çevirdiğini dile getirir;

*“Sen nağmesin ben saz
Ben gülzarım sen nesim-i naz
Ben lehim sen hande-i kudret
Ben aşkı sen letafet”* (Gürpınar, 1998, 115- 116).

Victor Hugo'dan alındığı belirtilen ve Fransızca aslıyla alıntılanan bu şiir alıntısı, Hüseyin Rahmi'nin kültürel arka planını göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Bu alıntı, İffet'in iyi eğitilmiş olduğunu okuyucuya ispat etmek amacıyla seçilmiştir. Hugo'nun seçilmesi ise ayrı bir önem taşır çünkü bilindiği gibi Hugo romantik şiirin öncülerindedir. İffet'in günlüğünden alınan bu parça ve Hugo ile birlikte Lamartine'i ve Musset'yi okuduğunun belirtilmesi bir bakıma onun mizacını da gösterir. İffet, duygularını çok yoğun yaşayan, oldukça hassas bir kızdır. Dolayısıyla atıf yapılan şairlerin romantik oluşları da tutarlı bir tercihtir. Bu şairlerin hepsi hüznü şiirlerinde çok iyi yansıtmaları ile ün kazanmışlar ve devirlerinde popüler olmuşlardır. Bu şiir alıntısı ile biz İffet'in ne kadar hassas bir kız olduğunu ve başına gelenlere dayanamayarak neden hastalandığını daha iyi anlarız. Bir başkası için açlık yüzünden zengin bir adamla enlenmeye razı olmak onur kırıcı olabilir ancak o kişiyi hastalanıp ölüme sürüklemeyebilir. Kişi bu evlilikten mutsuz olabilir ancak her şartta yaşamaya devam da edebilir. Belli ki realist bir yazar olan Hüseyin Rahmi, roman kişisinin ölümünü de bir gerekçeye dayandırma çabasıdadır. Bu durum biraz da o dönem romanlarında görülen “santimental” yani “duygusal” yapıdan kaynaklanmaktadır. Bu dönem romanlarındaki kişilerin neredeyse hemen hepsi hassas mizaçlıdır. Hüseyin Rahmi de bu ortamdan etkilenmiş olabilir. Bilindiği gibi Hüseyin Rahmi, yazarlık anlayışı olarak realist ve natüralist yazarlarla yakındır. Nietzsche, Schopenhauer gibi filozofların düşüncelerini paylaşır ve bu bağlamda Türk edebiyatında önemli tartışmalara yol açar; ancak onun romantiklerle ilgisinin ne oranda olduğu konusunda fazla bir bilgi yoktur. Hugo, Lamartine, Musset gibi romantiklere atıf yapması ise onun roman kişisinin karakterine uygun olmasını öncelemesi yani bir bakıma onun gerçeklik algısıyla alakalıdır. Ayrıca bu şiir alıntısı Hüseyin Rahmi'nin şiirdeki yenilikleri takip ettiğini göstermesi bakımından da oldukça önemlidir.

Sonuç

Hüseyin Rahmi'nin *İffet* romanında alıntılanan şiirlerin, romandaki anlama ve kurguya katkı sağladıkları açıktır. Realist/natüralist bir çizgide romanlarını yazan ve bu amaçla kişilerini kendi sosyal çevresi içerisinde konuşuran bir romancı olan Hüseyin Rahmi, *İffet* romanında da bu özelliğini korumuştur. Dahası İffet'in hüznü seven bir kız olduğunu evindeki levhaya işlediği şiir alıntısı ile vermeye çalışan anlatıcı, bu tavrı ile romanın başında İffet hakkında bize bir ipucu

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

vermiş olur. Bu alıntı sadece onun hüznünü değil estetik bir zevke ve kültürel bir birikime de sahip olduğu bilgisini bize verir. Bu açıdan anlama katkı sağlar. Aynı şekilde yazar- anlatıcıda onun hakkında bir merak duygusu da oluşturduğundan evlerine doktor arkadaşı ile gidip gelmesine ve onun hakkında bilgi edinmesine ve böylece romanın yazılmasına neden olarak kurguya katkı sağlar. Onun eğitiminden bahsedilirken Victor Hugo'nun *Angelo* piyesinde geçen bir şiiri ezberlediği ve Türkçeye aktardığı bilgisinin verilmesi ve şiirin hem Fransızca aslıyla alıntılanması hem de Türkçe çevirisinin verilmesi İffet'in eğitim seviyesini gösterdiği gibi onun ne tarz şiirleri okuduğu bilgisini de verir. Buna göre İffet romantik şairleri sever. Bu durum hem onun mizacını gösterir hem de eğitimini. Hisli bir kız olan İffet, iyi bir eğitim almıştır ancak şartlar gereği fakirleşmiştir. Fakirken dahi edebi zevkini ve kültürünü gerek konuşmaları gerekse evdeki eşyaları ile yansıtır. Latif'in elindeki kâğıtları almak için anlatıcının başvurduğu şiir alıntıları ise Latif'in duygularına hitap ederek onları anlatıcıya vermesine vasita oldukları için anlama ve kurguya katkı sağlarlar. Mezar taşlarının üzerindeki şiirler de bir atmosfer yarattıkları için önemlidir. Sadece bize ölümü çağrıştırmaları açısından değil yazar- anlatıcının ve doktor arkadaşının ilerleye ilerleye İffet'in mezarına yaklaşmalarına ve onun da öldüğünü öğrenmelerine neden olurlar. İffet'in öldüğünü öğrenmeleri ise mezar taşlarında yazılı olan şiir parçalarındaki gibi ölümün acımasızlığının daha net anlaşılmasını sağlar.

Kayda değer bir diğer nokta ise Hüseyin Rahmi'nin bu romanında Lamartine'e atıf yapılarak onun gibi yetenekli bir şairin bile hisleri anlatmakta yirmi dokuz harfin yetersiz kaldığının söylenmesidir çünkü yazar- anlatıcı, İffet'in Latif'e duyduğu aşkı anlatamaz ve İffet'in hislerinin yoğunluğunu Lamartine'den alıntılıdığı bir sözle vermeye çalışır⁵. Bu durum yazar- anlatıcının kişilerin ruh hallerinin yansıtlamadığını açık bir şekilde ifade edişi olarak yorumlanmalıdır. Yazar- anlatıcının bu tutumu, aslında o dönem romancılarımızın eksikliğini hissettiği yani kişilerin ruhsal durumlarının romanlarda anlatılmadığı gerçeğini açığa çıkarır. Özellikle Tanzimat romancılarının kişilerin ruhsal durumlarını anlatmada vasita olarak divan şiirini bu amaçla kullandıklarını ifade etmekte fayda vardır.

Hüseyin Rahmi'nin *İffet* romanında yer alan şiir alıntılarının kaynaklarını Doğu ve Batı edebiyatı şeklinde kabaca ikiye ayırmak mümkündür. Bununla birlikte daha çok Doğu şiirinden alıntılar yaptığı görülmektedir. Bu durum yazarın bağlı olduğu kültürel ve edebi miras açısından oldukça doğal bir sonuçtur. Bununla birlikte Hüseyin Rahmi'nin hem Doğu hem de Batı edebiyatından romanında yararlanması onun her iki kaynaktan da beslendiğini göstermektedir. Bu kaynakları metni içerisinde açık bir şekilde kullanması daha çok türün yeniliği ile alakalı bir durumdur. Sonuç olarak diyebiliriz ki Hüseyin Rahmi, *İffet* romanında gerek atmosfer yaratmak gerek anlama ve kurguya katkı sağlamak için Doğulu ve Batılı şiirlerden alıntılar yapmıştır. Bu açıdan alıntılanan bu şiirler işlevseldirler.

⁵ "...Şiirinin yüceliklerinde olgun bir yeri olan **Lamartine** düz yazılarından birinde tanıtmak istediği mutsuz bir ozana: 'Niçin duygularını, üzüntülerini yazmıyorsun? diye soruyor da gene o ozana şu karşılığı verdiriyor:

-Hey azim! Rüzgar, başımızın üstünde yüksek tabakalardaki nağmelerini kaleme almıyor mu? Deniz, dalgalarının iniltisini yazmıyor mu? Doğanın kendisinde yazılmış olan yüceliklerinden daha büyük tasvir olamaz. İnsan gönlünde en yüce ve en tanrısal olarak doğan şeyler oradan dışarıya çıkmaz. Çünkü bu yücelikleri anlatmaya yarayacak alet, bir et parçasıdır. Anlatılacak ezgi ise ateşin kendisi! Ah, buna insan gücü nasıl yetebilir? İnsanın duyduklarıyla anlattıkları arasında bulunan fark, ruhla yirmi dokuz harf olan alfabe arasındaki koca mesafe kadar uzundur. Yani sonsuzdur. Kamıştan bir flavta üzerinde uzaydaki yuvacıkların ahengini mi göstermek istiyorsunuz?

'Lamartin, güzellikleri tadan ve besleyen duyguları anlatmadaki güçsüzlüğünü şairce ve ne dokunaklı bir güçle dile getirmiş. Doğru değil mi? Ruhun ara sıra, ansızın uğradığı sarsıntılar hiç yirmi dokuz harfin aracılığıyla anlatılabilir mi? Fakat ne yapılabilir? Güzelliklere tapanlar için başka anlatış yolu yok...' (Gürpınar, 1998, 118).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

KAYNAKÇA

- AKTULUM, Kubilay. (2000). *Metinlerarası İlişkiler*. (2. Baskı). Ankara: Öteki Yayınevi.
- ASLAN, Pelin. (2011). “Spiritualizm, Materyalizm ve Fantastik Üzerine Farklı Bir Hüseyin Rahmi GÜRPINAR Anlatısı: Ölüler Yaşıyor Mu?”, *TURKISH STUDİES- International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 6/11, Winter 2011, p. 637- 644, Ankara-Turkey.
- ÇELİK, Yusuf. (2012). *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Aile ve Çocuk Eğitimi*. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Denizli.
- ENGİNÜN, İnci. (2006). *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat’tan Cumhuriyete (1839- 1923)*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- GÖÇGÜN, Önder. (1987). *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- GÜNDÜZ, Osman. (1997). *Meşrutiyet Romanında Yapı ve Tema-1*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- GÜRPINAR, Hüseyin Rahmi. (1998). *İffet*. (Sekizinci Baskı). Günümüz Diline Uyarlayan: Kemal Bek. İstanbul: Özgür Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet. (1997). *Hikâye Tahlilleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KARADENİZ, Mustafa. (2013). “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Utanmaz Adam Romanında İnsan-Toplum Tahayyülü ve Şahıs Kadrosunun Niteliği”, *TURKISH STUDİES- International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 8/9 Summer 2013, p. 1751- 1767, Ankara- Turkey.
- KAYGANA, Mehmet. (2008). *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın 1919- 1944 Yılları Arasındaki Romanlarında Yapı, Tema ve Anlatım*. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- MORAN, Berna. (2007). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış- 1*. (On Dokuzuncu Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- YALÇIN, Sıddıka Dilek.(2006). *Popüler Roman, Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- YILDIRIM, Farız. (2011). “Ahmet Mithat Efendi’nin ‘Felatun Beyle Rakım Efendi Romanında İronik Söylem’”. *TURKISH STUDİES- International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 6/3, Summer 2011, p. 1783- 1794, Ankara- Turkey.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

SÖNMEZ, F., Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın İffet (1896) Romanında Yer Alan Şiir Alıntılarının Metne Katkıları, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/8 Spring 2015, p. 1853-1864, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8093>, ANKARA-TURKEY

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

